

در شماره ۳۸ مجله وزین بخارا که شماره‌ای پربار بود نوشته‌ای با عنوان «دلم می‌سوزد» از خانم دکتر مهرداد پرمند چاپ شده، از سر دلسوزی و پر از مهر و اندیشه و نصایح انسان دوستانه. در جواب نوشته خانم مهرداد شاید ذکر نکاتی (هر چند تکراری) بی‌مناسبت نباشد.

یک اینکه هر اثر هنری، از آن جمله شعر مستقل از هنرمند است. اگر چه از او سرچشمه گرفته اما لزوماً تصویر فکر و رفتار روزمره او نیست. شعر (اثر هنری) بازتاب ته‌نشین تمام تفکرات فلسفی، جهان‌بینی و ادراک جمعی هنرمند است، در قالبی زیبا، مؤثر و تازه.

دوم، مرگ‌اندیشی همواره همراه انسان است و سؤال بزرگ هستی‌شناسانه همراه آنکه فکر می‌کند و اثر هنری می‌آفریند. بی‌جوابی مطلق ازلی نسبت به آفرینشی، وجود، عدم و مرگ محترم، اگر نه در همه آثار هنری بلکه در نیمی از آنها حضور دارد و قطعاً بن مایه خلق آثار جاودانه هنری است. باز هم از اینکه نکاتی را ذکر می‌کنم که برای خوانندگان این مجله تکراری است و درس از پیش آموخته پوزشی می‌طلبم. جاودانگی اما کجاست؟

بازخوانی شعر «فال گل مینا» که مریم زندی آن را به آگاهی به عنوان مقدمه کتاب چهره‌های ۴ (جلد دوم مجموعه عکس‌های ادبیات معاصر ایران) برگزیده و سپس در مجله بخارا چاپ شده، روشن‌کننده بعضی طرح‌سوال‌ها خواهد بود.

شعر شاعر بازتاب تفکرات برخاسته از جهان بینی اوست نه آنچه در روز و سال بر او می گذرد، البته با آنکه گذر روز و سال و آنچه بر او می گذرد خود سبب نگرشی اوست. او از آنچه بر ما (انسان) می گذرد آگاه است و می سراید.

و آن یار و همراه جوانی

که کتاب های بسیار خوانده بود و

برایم از پابرهنه ها و سیاست می گفت چه شد؟

حرفهایش در کجا جاریست؟

این کودک تنهای محتاج کیست؟

مبارزه چه شد؟

گذر از جوانی بی آنکه بدانی چرا ظلم تمام نشد، عدالت اجتماعی کجاست؟ کودک تنهای محتاج چرا هنوز پابرهنه است؟ یار و همراه دیروز، امروز چه می گوید؟ با ظلم آشتی کرده یا مظلوم و تنهاست؟

اگر از شعر انتظار سخنی را داریم که در خور مقالات و سرگذشت نامه است (که بسیار از این دست فراوان چاپ می شود) انتظارمان از شعر اندک است و مقام شعر را نازل کرده ایم.

«می خواستم هر چیز را در «زندگی اش» متوقف کنم.

می خواستم در عکس هایم زندگی کنم، با عکس هایم زنده بمانم.

اما با دوربینم به هر چیز مرگی جاودانه بخشیدم.

مگر عکس خود چیست؟ جز ثبت لحظه ای که دیگر نیست. جز واقعیتی که به شهادت واقعیتی دیگر برخاسته که در ذات منکر اوست.

جاودانگی کجاست؟

از هر طرف که رفتم جز حیرتم نیفزود   زنهار از این بیابان این راه پر مخافت

کودکی چیست؟ اسب های پرنده کجا هستند؟ معصومیت کجاست؟ معصوم چه شد؟ رفتگان

کجا رفتند؟ ما کجای جهان ایستاده ایم؟ ما کجا می رویم؟

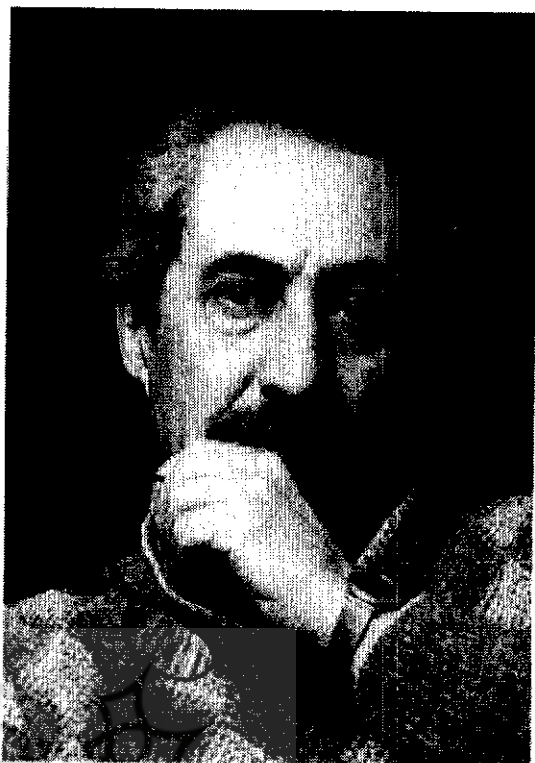
آنها که ز پیش رفته اند ای ساقی   در خاک غرور خفته اند ای ساقی

رو باده خود و حقیقت از من بشند   باد است هر آنچه گفته اند ای ساقی

طرح سوال بزرگ و وظیفه هنر است. سوال هر چه بزرگتر، بی جواب تر.

آنگاه است که هنرمند (سؤال کننده) کافر و زندیق و ملحد نامیده می شود و مستوجب عقوبت از جانب آنها که می ترسند یا خود زیر سوال می روند و ترجیح می دهند تا سوالی نشود.

«و مادرم با چشمه های مهربان و دهانی که همیشه برای زندگی فریاد می کشید.

در محکومیت تنهائی و بی حرکتی،

خودش را روی اسب سفیدی می بیند آماده پریدن
در کودکی،

و وای بر من که نمی دانم

قلب بزرگ و پر از محبت پدرم، کی پرسید
او یک شب به من گفته بود:

تنها مهر است که می ماند

می خواهم بدانم، می خواهم بدانم

مهر بی پایان پدر برای من، اکنون کجاست؟»

آرمان شاعر و هنرمند اما، همیشه پس از دانستگی، تجویز عشق است و مهر.

سوم آنکه، اگر تداوم تفکرات یک هنرمند را از مجموعه آثار او درمی یابیم، این بار نیز باید چنین کنیم. مشکل اینجاست که خانم زندگی به یک باره تعدادی از شعرهایش را به دست چاپ داده و به یک باره نیمی از تفکرات خود را بروز داد، که ناگزیر است با حیرت مخاطب نسبت به خود مواجه شود. اما تداوم تفکر او را قطعاً می توان در عکس های چاپ شده در کتاب ها (که خوشبختانه به چهار جلد چهره ها رسیده) و تقویم ها و آلبوم ها دریافت کرد.

عکس‌هایی، جواب‌هایی، به اندازهٔ وسع امروز، به اندازهٔ وسعت انسان، برای جاودانگی، برای جاودانان، برای معنا دادن به زندگی، برای زیبا کردن جهان، برای ابراز مهر، برای دور راندن پلیدی، برای پاسداشت پاکی، برای ارج گذاشتن به هنرمندان (سازندگان جهان بهتر).
 چهارم آنکه تأثیرپذیری در همه وجود دارد. متأثر آمادهٔ پذیرش تأثیر است. مؤثرها (بقول آندره ژید در کتاب بهانه‌ها) چون شاهزاده‌ای هستند که شاهزاده خانم‌های درون ما را که از وجودشان بی‌خبریم و منتظرند که با یک تکان، یک صدا یا یک کلمه بیدار شوند را بیداری کنند. اگر شعری توان این همه انگیزش را دارد، پس شعر هنوز زنده است. پس زنده باد شعر. زنده باد هنر.

اسفند ۸۳

۲۹۶

نشر نی منتشر کرده است:

- مسافر تهران / ویتاسکو تل وست / مهران توکلی / ۲۱۸ ص / ۲۴۰۰ تومان
- شش گفتار دربارهٔ امام، انقلاب، جامعه، جنگ، اقتصاد و فرهنگ / میرحسین موسوی / ۱۴۴ ص / ۱۵۰۰ تومان
- ادبیات تطبیقی / طه ندا / هادی نظری منظم / ۳۱۶ ص / ۲۸۰۰ تومان
- آرزوهای بر باد رفته / انوره دو بالزاک / محمدجعفر پوینده / ۸۶۴ ص / ۸۰۰۰ تومان
- فرّه ایزدی / ابوالعلاء سودآور / ۲۰۰ ص / ۲۰۰۰ تومان
- توسعه یعنی آزادی / آمارتیا سن / محمدسعید نوری نائینی / ۵۵۲ ص / ۴۶۰۰ تومان
- کشور شدن کشور / ریچارد رورتی / عبدالحسین آذرنگ / ۱۶۰ ص / ۱۸۰۰ تومان

نشر نی - تهران - خیابان انقلاب - روپروی دانشگاه تهران -

پاساژ فروزنده - شمارهٔ ۵۱۲ تلفن ۶۴۹۸۲۹۳